QORTI KOSTITUZZJONALI

IMĦALLFIN

S.T.O. PRIM IMĦALLEF MARK CHETCUTI
ONOR. IMĦALLEF GIANNINO CARUANA DEMAJO
ONOR. IMĦALLEF ANTHONY ELLUL

Seduta ta' nhar it-Tnejn 23 ta' Novembru, 2020.

Numru 2

Rikors Maħluf Numru 1118/2009/1 JPG

Joseph u Maria Victoria konjugi Borg

v.

Onorevoli Prim Ministru; Ministru għall-Infrastruttura, Trasport u Komunikazzjoni; Awtorità dwar it-Trasport ta' Malta

1. Dan huwa appell tal-atturi minn sentenza mogħtija mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili fil-kompetenza tagħha kostituzzjonali fil-5 ta' Mejju 2016 li ċaħdet it-talbiet tagħhom għal dikjarazzjoni illi l-Avviżi Legali 293 tal-2001 u 200 tal-2009 ma jiswewx għax diskriminatorji.

2. Il-fatti li wasslu għal din il-kawża huma dawn: fis-26 ta' Novembru 2001 daħlu fis-seħħ ir-Regolamenti tal-2001 dwar Skemi ta' Ipparkjar Kontrollat (Residenzjali u Kummerċjali) ["ir-Regolamenti

tal-2001"] bis-saħħa tal-Avviż Legali numru 293 tal-2001. Dawn ir-regolamenti sussegwentement ġew emendati permezz tar-Regolamenti tal-2009 li jemendaw ir-Regolamenti dwar Skemi ta' Ipparkjar Kontrollat (Residenzjali u Kummerċjali) ["ir-Regolamenti tal-2009"], li daħlu fis-seħħ bl-Avviż Legali 200 tal-2009.

3. Taħt l-ewwel skeda tar-Regolamenti tal-2009 ġew identifikati żoni ta' "parkeġġ kontrollat" u taħt it-tieni skeda tal-istess regolamenti inħoloq "permess ta' residenti" li bis-saħħa tiegħu residenti ta' lokalità ta' parkeġġ kontrollat ikunu jistgħu jipparkeġġjaw il-vettura tagħhom f'żona kontrollata billi jwaħħlu l-permess f'post fejn jidher fuq il-*windscreen* tal-vettura tagħhom.

4. L-atturi jgħidu illi l-liġi ewlenija li taħtha saru dawn ir-Regolamenti – l-artt. 33(*d*) u 72 tal-Att dwar Kunsilli Lokali (illum l-Att dwar Gvern Lokali) ["Kap. 363"] u l-art. 54 tal-Ordinanza dwar ir-Regolament tat-Traffiku ["Kap. 65"] – ma tagħtix is-setgħa li taħtha ssir leġislazzjoni sussidjarja diskriminatorja. Jidhrilhom illi dawn ir-Regolamenti jiddiskriminaw bejn residenti ta' lokalità u dawk li ma jitqisux residenti billi jagħtu trattament preferenzjali lil dawk li huma residenti u jippenalizzaw lil dawk li ma humiex. Itennu wkoll illi "b'riżultat tal-imsemmi regolament, persuni kkunsidrati mhux residenti ma jistgħux jipparkeġġaw il-vettura tagħhom f'żona kkontrollata li hija riżervata għar-residenti u għalhekk ma jkunx possibbli għalihom li jsibu jipparkeġġaw il-vettura tagħhom f'żoni popolari bħal, per eżempju, tas-Sliema, u partijiet oħra ta' Malta ffrekwentati ħafna" u "jkollhom

iħallsu ammenda kull darba li ma jsibux jipparkjaw il-vettura tagħhom u jkunu kostretti jħalluha f'żona kkontrollata riżervata għar-residenti".

5. Għalhekk fetħu din il-kawża u talbu illi l-qorti tiddikjara illi r-Regolamenti tal-2001 u tal-2009 ma jiswewx għax "diskriminatorji u għalhekk abbusivi u illegali".

6. Il-konvenuti ressqu dawn l-eċċezzjonijiet, fost oħrajn:

»1. illi in linea preliminari, l-atturi m'għandhomx interess ġuridiku sabiex jistitwixxu din il-kawża peress illi ma ġew effettwati b'ebda mod dirett u attwali bil-liġijiet li qed jallegaw li huma diskriminatorji, illegali u abbusivi … … …;

»2. illi mingħajr preġudizzju għas-suespost u in linja preliminari, l-intimata l-Awtorità dwar it-Trasport ta' Malta mhix il-leġittima kontradittriċi f'din il-kawża;

»3. illi mingħajr preġudizzju għas-suespost, ma teżisti ebda forma ta' diskriminazzjoni, illegalità jew abbuż. Anzi l-entitajiet kompetenti aġixxu [*sic*] fl-interess pubbliku u żammu l-proporzjonalità u l-bilanċ neċessarju bejn l-interessi ta' residenti u dawk li mhumiex residenti;

»4. illi t-talbiet kif intavolati fir-rikors odjern huma pjuttost vagi u minħabba f'hekk l-esponenti umilment jitolbu lil din l-onorabbli qorti sabiex tordna lill-istess rikorrenti sabiex jispeċifikaw b'aktar preċiżjoni eżattament taħt liema artiklu fil-liġi r-rikorrenti qegħdin jibbażaw it-talbiet tagħhom u f'dan ir-rigward l-esponenti qegħdin preżentement jirriżervaw il-posizzjoni tagħhom f'każ li jkun hemm bżonn li ssir xi risposta ulterjuri wara li r-rikorrenti jkunu għamlu l-indikazzjonijiet msemmija;

»5. illi, mingħajr preġudizzju għall-premess, jekk r-rikorrenti qegħdin jibbażaw ruħhom fuq l-artiklu 469A [tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili], qed jiġi umilment sottomess illi din l-azzjoni hija bla bażi legali *stante* illi dak l-artiklu jgħodd biss għall-għemejjel amministrattivi u mhux għal xi għemil leġislattiv;

»6. illi, ukoll mingħajr preġudizzju, il-ħruġ ta' Avviżi Legali ma jistax jitqies bħala għemil amministrattiv iżda wieħed leġislattiv u, minħabba f'hekk – dejjem jekk ir-rikorrenti qegħdin jibbażaw l-azzjoni tagħhom fuq l-artiklu 469A – allura din l-azzjoni għandha tiġi ddikjarata bħala bla bażi legali u tiġi kkanċellata;

»7. illi mingħajr preġudizzju, jekk r-rikorrenti qegħdin jibbażaw ruħhom fuq l-artiklu 469A fuq msemmi u f'każ li l-ħruġ ta' Avviżi Legali jitqiesu minn din l-onorabbli qorti bħala għemejjel amministrativi – argument li l-esponenti assolutament jiċħdu bl-akbar qawwa – allura t-talbiet tagħhom (ir-rikorrenti) f'in kwantu jikkonċernaw l-Avviż Legali 293 tal-

2001 huma preskritti *stante* illi t-talbiet fil-konfront tal-Avviż Legali msemmi ġew intavolati wara l-perijodu ta' sitt xhur permess mill-liġi, skond l-istess artiklu;

»8. illi, ukoll mingħajr preġudizzju, jekk *invece* r-rikorrenti qegħdin jibbażaw ruħu fuq l-artiklu speċifiku tal-Kostituzzjoni, allura l-esponenti umilment jissottometti din l-onorabbli qorti fil-ġurisdizzjoni premessa m'għandhiex il-mansjoni biex tiddeċiedi kwistjonijiet ta' din n-natura u għandha tiddikjara dan ir-rikors null;

»9. illi, mingħajr preġudizzju, f'każ li r-rikorrenti qegħdin jibbażaw ruħhom fuq l-artiklu 14 tal-Konvenzjoni [Ewropea għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali], allura f'dak il-każ, minbarra li għandhom jiddikjaraw ruħhom speċifikament f'dan ir-rigward, l-esponenti jħossu li l-fatti kif għandhom jirriżultaw waqt it-trattazzjoni ta' dan ir-rikors ma jistgħux jitqiesu bħala diskriminatorji u minħabba f'hekk it-talbiet tar-rikorrenti għandhom jiġu miċħuda;

»10. illi, mingħajr preġudizzju, u fir-rigward tal-lista tax-xhieda msemmija mir-rikorrenti, l-esponenti jħossuhom li l-aħħar xhieda msemmija mir-rikorrenti fil-lista tax-xhieda tagħhom meta semmew "Persuni li identifikaw ruħhom b'isimhom u kunjomhom fuq il-*website timesofmalta.com* fin-*news item* '*Man plans legal action on parking schemes*'" huma piutost vagi u, fl-aħjar ipotesi, ir-rikorrenti għandhom almenu jindikaw bi preċiżjoni d-data tal-imsemmija *news item* sabiex l-esponenti jkunu jistgħu jagħmlu l-verifiki idoneji speċjalment *ai fini* ta' rilevanza, jekk ikun il-każ.«

7. L-ewwel qorti ddeċidiet hekk:

»Għal dawn il-motivi l-qorti taqta' u tiddeċiedi *in vista* tal-konverżjoni tagħha f'sede kostituzzjonali, tiċħad r-raba' eċċezzjoni tal-intimati, u konsegwentement tastjeni milli tieħu konjizzjoni tal-ħames, sitt, u seba' eċċezzjoni tal-intimati, tilqa' t-tmien eċċezzjoni parzjalment, tiċħad l-ewwel, t-tieni u l-għaxar eċċezzjoni tal-intimati, iżda tilqa' t-tielet u disa' eċċezzjoni tal-intimati u għalhekk tiċħad it-talbiet kollha tar-rikorrenti.

»L-ispejjeż għandhom jitħallsu in kwantu għal żewġ terzi (⅔) mir-rikorrenti u in kwantu għal terz ($^{1}/_{3}$) mill-intimati.«

8. Safejn huma rilevanti għall-appell tal-atturi, il-konsiderazzjonijiet li wasslu lill-ewwel qorti għad-deċiżjoni tagħha ġew imfissra hekk fis-sentenza appellata:

»Permezz tal-proċeduri odjerni, l-atturi talbu lil dina l-qorti sabiex tiddikjara l-Avviżi Legali 293 tal-2001 u 200 tal-2009 bħala diskriminatorji, u konsegwentement tiddikjara l-istess Aviiżi Legali bħala nulli u mingħajr effett.

»Permezz tar-raba' (4) eċċezzjoni tagħhom, il-konvenuti eċċipew illi t-talbiet kontenuti fir-rikors ġuramentat ippreżentat mill-atturi huma

1

pjuttost vagi fis-sens illi l-atturi ma indikawx il-provvediment tal-liġi illi fuqu qegħdin jibbażaw l-azzjoni tagħhom. Għalhekk il-konvenuti kienu talbu lil dina l-onorabbli qorti sabiex tordna lill-atturi illi jispeċifikaw taħt liema artikolu tal-liġi huma qegħdin jibbażaw it-talbiet tagħhom. B'danakollu, il-perit legali tirrileva illi l-atturi baqgħu qatt ma taw ebda indikazzjoni tad-disposizzjoni legali illi abbażi tagħha huma qegħdin jippromwovu l-azzjoni odjerna. Madanakollu, fin-nota ta' sottomissjonijiet tagħhom, l-istess atturi stradaw l-argument legali tagħhom abbażi tal-artikolu 45 tal-Kostituzzjoni ta' Malta.

»Effettivament, l-atturi qegħdin jattakkaw l-provvedimenti tal-Avviżi Legali 293 tal-2001 u 200 tal-2009 bħala diskriminatorji. Issa dawn l-Avviżi Legali bl-ebda mod ma jistgħu jitqiesu bħala xi għemil amministrattiv illi jista' jaqa' fl-ambitu tal-artikolu 469A tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili. B'hekk il-perit legali kienet sodisfatta illi l-azzjoni attriċi hija bbażata fuq l-artikolu 45 tal-Kostituzzjoni ta' Malta.

»Għaldaqstant il-perit legali qieset bħala sorvolati l-ħames (5), is-sitt (6) u s-seba' (7) eċċezzjonijiet sollevati mill-konvenuti riferibbilment għall-azzjoni in kwantu din setgħet kienet ibbażata fuq l-artikolu 469A tal-Kap. 12 tal-Liġijiet ta' Malta illi jipprovdi proprju dwar "Stħarriġ Ġudizzjarju ta' Azzjoni Amministrattiva", u sejra tillimita l-analiżi tagħha ristrettivament għat-talbiet u l-eċċezzjonijiet relattivi tenut kont tal-artikolu 45 tal-Kostituzzjoni ta' Malta illi fuqu tippernja l-azzjoni attriċi.

»Permezz tat-tmien (8) eċċezzjoni tagħhom, il-konvenuti eċċepew illi dina l-qorti m'għandhiex il-ġurisdizzjoni sabiex tisma' u tittratta dwar l-azzjoni attriċi in kwantu dina hija msejsa fuq l-artikolu 45 tal-Kostituzzjoni ta' Malta.

»Issa l-azzjoni proposta mill-atturi, illi qegħdin jitolbu dikjarazzjoni fis-sens illi l-liġijiet sussidjarji minnhom ċitati huma anti-kostituzzjonali, hija kkontemplata fl-artikolu 46 tal-Kostituzzjoni ta' Malta … … …

»… … …

»Minn qari ta' dan l-artikolu, joħroġ ċar illi l-ġurisdizzjoni oriġinali sabiex tiġi indagata l-kwistjoni dwar jekk liġi hijiex anti-kostituzzjonali hija vestita fl-onorabbli Prim'Awla tal-Qorti Ċivili. Il-mistoqsija illi tibqa' hija allura jekk l-artikolu 46 hux qiegħed jirreferi għall-onorabbli Prim'Awla tal-Qorti Ċivili fil-ġurisdizzjoni ordinarja tagħha, jew inkella għall-istess qorti fis-sede kostituzzjonali tagħha.

»… … …

»… … … dejjem sakemm ikun hemm rimedji ordinarji illi jistgħu jingħataw lill-attur, m'hemmx ħtieġa illi kwistjoni dwar materja ta' diskriminazzjoni tiġi riferuta lill-organi ġudizzjarji ta' kompetenza kostituzzjonali. Madanakollu, fil-każ odjerni *si tratta* ta' talba għal dikjarazzjoni illi liġi hija anti-kostituzzjonali – rimedju jista' jingħata biss mill-qrati ta' kompetenza kostituzzjonali.

»Effettivament, fil-każ ta' talba għad-dikjarazzjoni illi liġi hija anti-kostituzzjonali *ai termini* tal-artikolu 45 tal-Kostituzzjoni, l-artikolu 95(2)(*ċ*) tal-Kostituzzjoni ta' Malta jiddetta illi l-appell għandu jsir lill-onorabbli Qorti Kostituzzjonali. Kwindi jsegwi illi l-qorti ta' prim'istanza f'dan il-każ għandha tkun l-onorabbli Prim'Awla tal-Qorti Ċivili (Sede Kostituzzjonali) u mhux l-istess qorti fil-ġurisdizzjoni oriġinali [*recte*,

ordinarja] tagħha. Effettivament, l-imsemmi artikolu 95(2) tal-Kostituzzjoni ta' Malta jikkontrasta mal-artikolu 34 tal-Kap. 12 tal-Liġijiet ta' Malta illi jipprovdi illi appell minn deċiżjoni tal-onorabbli Prim'Awla tal-Qorti Ċivili fil-kompetenza ordinarja tagħha għandu jiġi intavolat quddiem l-onorabbli Qorti tal-Appell – anke jekk f'dik is-sentenza jkunu ġew diskussi u deċiżi punti ta' liġi dwar drittijiet fondamentali tal-bniedem jew referenzi għall-Kostituzzjoni ta' Malta. Mela ġialadarba l-Qorti tal-Appell tieħu konjizzjoni ta' sentenzi ta' prim'istanza anke fejn tkun ġiet trattata materja ta' indoli kostituzzjonali, iżda l-artikolu 95(2)(*ċ*) tal-Kostituzzjoni jirrikjedi illi l-appell f'każ ta' dikjarazzjoni dwar l-anti-kostituzzjonalità ta' xi liġi jsir quddiem l-onorabbli Qorti Kostituzzjonali, isegwi illi l-proċeduri *ai termini* tal-artiklu 46 tal-Kostituzzjoni ta' Malta jeħtieġ illi jiġu intavolati quddiem l-onorabbli Prim'Awla tal-Qorti Ċivili (Sede Kostituzzjonali).

»Għalhekk il-perit legali qieset illi kienu korretti l-konvenuti meta jinsistu illi dina l-qorti kif kostitwita m'għandhiex ġurisdizzjoni sabiex tisma' u tittratta dwar il-kwistjoni odjerna. Ovvjament, tibqa' d-diskrezzjoni ta' dina l-qorti illi, jekk jidhrilha xieraq u opportun, b'applikazzjoni tal-prinċipju tal-ekonomija tal-ġudizzju, tordna illi jsiru l-korrezzjonijiet meħtieġa sabiex din l-azzjoni tiġi deċiża mill-onorabbli Prim'Awla tal-Qorti Ċivili (Sede Kostituzzjonali), f'liema każ ir-rikors promotur għandu jiġi konvertit minn rikors ġuramentat għar-rikors ikkontemplat fil-każ tal-azzjoni *ai termini* tal-artikolu 46 tal-Kostituzzjoni ta' Malta.

»... … …

»L-atturi qegħdin jitolbu dikjarazzjoni illi l-Avviżi Legali 293 tal-2001 u 200 tal-2009 huma diskriminatorji, u kwindi nulli u mingħajr effett skond il-liġi.

»Permezz tal-Avviż Legali 293 tal-2001, kienu ġew stabbiliti żoni kontrollati f'Għawdex b'parkeġġ b'ħinijiet ristretti għal persuni illi m'humiex residenti fil-lokalitajiet indikati speċifikatament fl-istess liġi sussidjarja. Tali regolamenti mbagħad ġew estiżi għal diversi lokalitajiet madwar Malta u Għawdex permezz tal-Avviż Legali 200 tal-2009.

»L-atturi jilmentaw illi tali regolamenti huma diskriminatorji għaliex jipprovdu trattament differenzjali għal ċittadini illi ġejjin minn lokalitajiet differenti f'Malta u Għawdex, minkejja illi dawn iħallsu l-istess liċenzja tas-sewqan.

»Permezz tat-tielet (3) u d-disa' (9) eċċezzjonijiet tagħhom, il-konvenuti eċċepew illi ma teżisti ebda forma ta' diskriminazzjoni, illegalità jew abbuż fl-Avviżi Legali attakkati mill-atturi.

»Fin-nota ta' sottomissjonijiet tagħhom, l-onorevoli Prim Ministru u l-Ministeru għall-Infrastruttura, Trasport u Komunikazzjoni jissottomettu illi f'dan il-każ ma tirriżulta ebda diskriminazzjoni *ai termini* tal-artikolu 45 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u *ai termini* tal-artikolu 14 tal-Konvenzjoni Ewropea għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali (aktar 'il quddiem imsejjħa "Il-Konvenzjoni"), u dana *stante* illi, sabiex tirriżulta tali diskriminazzjoni, jeħtieġ neċessarjament illi din id-diskriminazzjoni allegata tkun abbinata mat-telfien tal-ġodiment ta' xi wieħed mid-drittijiet u / jew libertajiet fondamentali protetti mill-Kostituzzjoni u / jew mill-Konvenzjoni.

»L-onorevoli Prim Ministru u l-Ministeru għall-Infrastruttura, Trasport u Komunikazzjoni jibdew billi jagħmlu referenza għall-artikolu 45 tal-Kostituzzjoni ta' Malta illi jipprovdi illi "ebda liġi ma għandha tagħmel xi disposizzjoni li tkun diskriminatorja sew fiha nnifisha jew fl-effett tagħha", iżda jirrestrinġi l-interpretazzjoni tal-kunċett ta' diskriminazzjoni bil-lista eżawrenti kontenuta fis-sub-inċiż (3) dwar iċ-ċirkostanzi meta liġi tista' titqies illi hija diskriminatorja:-

> »"Il-kelma 'diskriminatorju' tfisser għoti ta' trattament differenti lil persuni differenti attribwibbli għal kollox jew prinċipalment għad-deskrizzjoni tagħhom rispettiva skond ir-razza, post ta' oriġini, opinjonijiet politiċi, kulur, fidi, sess, orjentazzjoni sesswali jew identità tal-ġeneru li minħabba fihom persuni ta' deskrizzjoni waħda bħal dawn ikunu suġġetti għal inkapaċitajiet jew restrizzjonijiet li persuni ta' deskrizzjoni oħra bħal dawn ma jkunux suggetti għalihom jew ikunu mogħtija privileġġi jew vantaġġi li ma jkunux mogħtija lil persuni ta' deskrizzjoni oħra bhal dawn".

»L-onorevoli Prim Ministru u l-Ministeru għall-Infrastruttura, Trasport u Komunikazzjoni jagħmlu referenza wkoll għall-artikolu 14 tal-Konvenzjoni illi jipprovdi illi:

> »"The enjoyment of the rights and freedoms set forth in this Convention shall be secured without discrimination on any ground such as sex, race, colour, language, religion, political or other opinion, national or social origin, association with a national minority, property, birth or other status".

»… … …

»Minn dan isegwi illi, sabiex tirriżulta d-diskriminazzjoni kontemplata fil-Kostituzzjoni u fil-Konvenzjoni, jeħtieġ illi tali diskriminazzjoni tkun konnessa mal-ġodiment ta' xi wieħed mid-drittijiet u / jew libertajiet fondamentali protetti mill-istess liġijiet.

»B'dan l-argument, l-intimati jsostnu illi d-dritt illi wieħed jipparkeġġja l-vettura tiegħu f'żona partikolari mingħajr ebda restrizzjoni mhux dritt fondamentali protett espressament mill-Kostituzzjoni jew mill-Konvenzjoni. Għalhekk mingħajr preġudizzju għall-argument illi r-restrizzjoni introdotta mill-Avviżi Leglai attakkati mill-atturi mhix diskriminatorja, l-intimati jargumentaw illi restrizzjoni dwar parkeġġ mhix leżiva tad-drittijiet u libertajiet protetti kostituzzjonalment u konvenzjonalment, u għalhekk ma taqax fil-parametri tal-artikoli 45 tal-Kostituzzjoni u 14 tal-Konvenzjoni.

»Filwaqt illi taqbel mal-argument tal-intimati in kwantu dan jirrigwarda l-provvedimenti tal-Konvenzjoni, l-perit legali ma tikkondividix mal-opinjoni fir-rigward tal-artikolu 45 tal-Kostituzzjoni ta' Malta. Dana għaliex, kif tgħallimna s-sentenza fl-ismijiet <u>Michael Anthony Henley *v.* Il-Prim Ministru *et*</u>, taħt il-Kostituzzjoni tagħna mhux meħtieġ illi d-diskriminazjzjoni tkun abbinata mal-ġodiment ta' dritt jew libertà fondamentali:-

»… … …

»It-tieni argument tal-konvenuti huwa fis-sens illi s-sistema ta' parkeġġ residenzjali kienet meħtieġa fid-dawl tal-interess pubbliku u bħala strateġija sabiex jintlaħaq bilanċ bejn l-interess tar-residenti u dawk illi mhumiex residenti.

»*A fol.* 143 *et seq*. Emanuel Delia fil-kapaċità tiegħu ta' Kap tas-Segretarjat fi ħdan il-Ministeru għall-Infrastruttura, Trasport u Komunikazzjoni, spjega illi l-għan wara l-iskemi ta' parkeġġ residenzjali huwa sabiex tiġi indirizzata l-problema kkawżata mill-fatt illi, f'ċerti lokalitajiet f'Malta, id-domanda għall-parkeġġ hija akbar mill-provvista ta' spazju. Bħala eżempji, ix-xhud semma l-każ tal-Belt Valletta u l-iMdina. Huwa spjega illi l-iskemi ta' parkeġġ residenzjali jiġu introdotti skond il-bżonnijiet ta' kull lokalità partikolari, għaliex hemm lokalitajiet fejn ir-residenti jipparkjaw mingħajr ebda diffikultà u għalhekk ma tkunx meħtieġa skema ta' parkeġġ residenzjali, filwaqt illi hemm lokalitajiet oħra fejn il-parkeġġ huwa ristrett u għalhekk ikun hemm ħtieġa illi tiġi introdotta tali skema. Ix-xhud spjega illi skemi ta' parkeġġ illi jagħtu priorità lil residenti fuq sewwieqa oħra jinsabu komunement fi kwalunkwe ġurisdizzjoni bi problemi simili għal dawk ta' Malta. L-iskema illi tiġi applikata trid tkun proporzjonata mal-bżonn, u hu għalhekk illi l-iskemi illi huma applikati f'Malta, bħal dawk ta' kwalunkwe pajjiż ieħor, ivarjaw minn lokalità għal oħra skond il-ħtieġa.

»David Sutton *a fol.* 159 *et seq*., bħala *chief officer* fi ħdan l-*Integrated Transport Strategy Directorate* spjega illi Malta għandha *road network* ta' 2,200 kilometru biss u aktar minn 300,000 vettura fit-triq. Għalhekk id-domanda għall-użu ta' parkeġġ ħafna drabi teċċedi l-kapaċità tal-infrastruttura tat-toroq. Huwa għalhekk illi l-gvern introduċa politika sabiex jimmaniġġja d-domanda u l-provvista ta' toroq billi l-ispazju tat-triq jiġi allokat għal użu speċifiku fejn meħtieġ.

»L-atturi pproduċew lil Stephen Cachia bħala rappreżentant tal-awtorità konvenuta u lill-Prokuratur Legali Edgar Montanaro sabiex jipprovaw illi ċertu Peter Borg, …, illi kien attwalment residenti ġewwa San Ġiljan, kien reġistrat fir-Reġistru Elettorali bħala residenti l-Floriana. Jargumentaw illi, b'dan il-mod, l-istess Borg kien qiegħed igawdi minn permess sabiex jipparkeġġja f'żoni ta' parkeġġ residenzjali fil-Floriana mingħajr ebda restrizzjoni, meta fil-fatt huwa lanqas biss jirrisjedi hemm.

»Il-perit legali ma kellha ebda dubju illi, bħal kull sistema oħra illi jista' joħloq il-bniedem, is-sistema ta' parkeġġ residenzjali tista' tkun soġġetta għal abbuż. Madanakollu, dana ma jfissirx illi s-sitema għandha tiġi kkanċellata sempliċiment għaliex ikun hemm min jabbuża minnha – jekk stess, għandhom jiġu indirizzati l-abbużi.

»Il-perit legali llamentat il-fatt illi ħadd mill-partijiet f'dawn il-proċeduri ma pproduċa statistika sabiex jiġġustifika l-argument favur jew kontra l-iskemi ta' parkeġġ f'pajjiżna. Madanakollu, huwa fatt magħruf illi f'ċerti lokalitajiet, partikolarment dawk ta' interess partikolari għat-turisti jew għal skopijiet kummerċjali jew rikreattivi bħall-iMdina, il-Belt Valletta, tas-Sliema, San Ġiljan u s-Swieqi, jesperjenzaw ċirkolazzjoni kbira ħafna ta' vetturi u konsegwentement it-talba għall-parkeġġ teċċedi bil-wisq l-ispazju disponibbli. Li kieku ma jkunx għal dawn l-iskemi ta' parkeġġ, il-ħajja tar-residenti f'dawn il-lokalitajiet issir insopportabbli, u għalhekk verament huwa meħtieġ illi jintlaħaq bilanċ bejn l-esiġenza ta' dak illi jżur lokalità saltwarjament għall-fini rikreattiva jew kummerċjali, u r-residenti illi jridu jaffaċċjaw il-problemi tal-parkeġġ fuq bażi ġiornaliera u anke diversi drabi kuljum.

»Effettivament, il-ġurisprudenza, kemm lokali, kif ukoll dik tal-Qorti Ewropea, żviluppat maż-żmien il-prinċipju tal-proporzjonalità. … … …

»… … …

»Issa, kif diġà sottomess, huwa minnu illi individwu illi ma jirrisjedix f'lokalità partikolari fejn il-parkeġġ huwa problematiku, u li jżur tali lokalità saltwarjament, jista' jsib diffikultà biex jipparkja meta rinfaċċjat bi skemi ta' parkeġġ għar-residenti. Iżda din id-diffikultà ċertament illi bl-ebda mod ma tista' titqabbel mal-martirju ġornalier illi jkollhom isoffru l-povri residenti f'lokalitajiet ambiti kif ġà msemmi, li kieku ma jitteħdux miżuri appożiti bl-introduzzjoni ta' skemi ta' parkeġġ residenzjali. Għalhekk, l-perit legali kienet tal-fehma illi f'dan il-każ ġew sodisfatti l-kriterji ta' bilanċ u proporzjonalità illi jiġġustifikaw l-eċċezzjoni għall-prinċipju tad-diskriminazzjoni … … .

»*Inoltre* l-perit legali sostniet illi l-iskemi ta' parkeġġ residenzjali jolqtu mhux biss lill-atturi, iżda prattikament lil kull resident f'Malta u Għawdex. Dan għaliex, per eżempju, resident tal-Belt Valletta illi jibbenefika minn skema ta' parkeġġ fl-istess belt, meta jżur l-iMdina isib ruħu "diskriminat" *ossia* differenzjat fis-sens illi ma jkunx jista' jipparkja f'postijiet riżervati għar-residenti tal-iMdina. B'hekk ma jistax jingħad illi, permezz tad-dħul fis-seħħ tal-Avviżi Legali minnhom impunjati, l-atturi ngħataw trattament differenti minn ħaddieħor, *ossia* minn kull ċittadin Malti ieħor – jew saħansitra kull viżitatur illi sempliċiment jinzerta Malta għal ftit ġranet. Il-fatt illi l-atturi forsi jirrisjedu f'lokalità fejn il-problema ta' parkeġġ mhix akuta biżżejjed sabiex tiġġustifika l-ħtieġa ta' skemi ta' parkeġġ ma jbiddel xejn minn dan l-argument – għaliex effettivament tfisser illi l-atturi ma jir-riskontrawx problemi ta' parkeġġ viċin ir-residenza tagħhom. Bl-istess argument tal-atturi illi skemi ta' parkeġġ jintużaw bħala espedjent u munita politika sabiex il-kunsilliera jaqdu lill-votanti preferuti tagħhom, wieħed jistenna illi, jekk fil-lokalità fejn jirrisjedu l-atturi jkun hemm problema ta' parkeġġ, il-Kunsill Lokali jkun pront u jintroduċi skemi ta' parkeġġ – u b'hekk l-atturi jkunu, kif fil-fatt huma, eżattament l-istess pożizzjoni ta' kull persuna oħra f'Malta. M'hemm l-ebda differenz-azzjoni inġustifikata f'dan u kwindi l-atturi naqsu milli jissodisfaw il-kriterji essenzjali sabiex tiġi promossa b'suċċess azzjoni dwar id-diskriminazzjoni kif kontemplata fl-artikolu 45 tal-Kostituzzjoni ta' Malta. … … …

»… … …

»Għalhekk l-perit legali kienet tal-fehma illi fil-każ odjern ma tirriżultax id-diskriminazzjoni *ai termini* tal-Kostituzzjoni ta' Malta kif jippretendu l-atturi.

»Saret referenza għas-sentenza fl-ismijiet <u>Maria Victoria Borg *et v.* Sindku u Segretarju Eżekuttiv in rappreżentanza tal-Kunsill Lokali Pietà</u> illi abbażi tagħha l-atturi pproċedew bl-azzjoni odjerna. Il-perit legali rrilevat illi kien minnu illi permezz ta' dik is-sentenza kienet ġiet dikjarata nulla u mingħajr effett il-kontravvenzjoni bin-numru 071-07367-1 illi l-atturi odjerni kienu qalgħu talli pparkeġġjaw il-vettura tagħhom f'żona ristretta għall-ipparkeġġjar mir-residenti tal-lokalità tal-Pietà, iżda dik l-azzjoni ma kinitx imsejsa fuq il-premessa illi l-iskema tal-ipparkeġġjar *de quo* kienet diskriminatorja, iżda fuq il-premessa illi l-Kunsill Lokali kien aġixxa *ultra vires* is-setgħat tiegħu meta introduċa l-istess żona. Minn qari tas-sentenza jirriżulta illi, attwalment, il-Kunsill Lokali Pietà introduċa sistema ta' parkeġġ residenzjali meta ma kienx awtorizzat illi jagħmel dan *ai termini* tal-Att XV tas-sena 1993 – iżda

dan ċertament illi mhux il-każ illum. Għalhekk, kuntrarjament għal dak illi jippretendu l-atturi, is-sentenza illi huma rnexxielhom jottjenu fil-konfront tal-Kunsill Lokali Pietà fl-2009 ma kinitx tirrigwarda l-istess prinċipji legali illi jirregolaw il-materja odjerna. Hemmhekk *si trattava* ta' aġir *ultra vires*; hawnhekk il-kwistjoni hija ta' indoli għal kollox differenti, *trattandosi* ta' liġi sussidjarja allegatament diskriminatorja. B'hekk is-sentenza illi fuqha jistrieħu l-atturi bl-ebda mod ma tagħmel stat f'dawn il-proċeduri.

»Il-perit legali kkonkludiet illi dina l-qorti għandha:-

»a. tilqa' t-tmien (8) eċċezzjoni sollevata mill-konvenuti, b'dan però illi dina l-onorabbli qorti jista' jidhrilha xieraq u opportun illi tippermetti l-korrezzjonijiet neċessarji sabiex tiġi salvata l-proċedura intavolata mill-atturi fid-dawl tal-prinċipju tal-ekonomija tal-ġudizzju;

»U f'każ illi ssir il-korrezzjoni msemmija:-

»b. tiddikjara illi r-raba' (4) eċċezzjoni ma teħtieġx illi tiġi trattata ulterjorment peress illi jirriżulta illi l-atturi effettivament stradaw l-azzjoni tagħhom fuq l-artikolu 45 tal-Kostituzzjoni ta' Malta;

»ċ. konsegwentement tastjeni milli tieħu konjizzjoni tal-ħames (5), is-sitt (6) u s-seba' (7) eċċezzjonijiet sollevati mill-konvenuti *stante* illi dawn kienu diretti lejn il-possibilità illi l-azzjoni attriċi kienet ibbażata fuq l-artikolu 469A tal-Kap. 12 tal-Liġijiet ta' Malta;

»d. tastjeni milli tieħu konjizzjoni tal-għaxar (10) eċċezzjoni sollevata mill-konvenuti peress illi effettivament din kienet ta' indoli proċedurali *pendente lite* illi setgħet biss taffettwa l-proċediment ta' dina l-kawża *ossia* l-produzzjoni tal-provi fl-istess u effettivament ma timmertiax ġudizzju finali;

»e. tiċħad l-ewwel (1) eċċezzjoni sollevata mill-konvenuti peress illi jirriżulta illi l-atturi kellhom l-interess ġuridiku rikjest mil-liġi sabiex jippromwovu l-azzjoni odjerna;

»f. tiċħad it-tieni (2) eċċezzjoni sollevata mill-konvenuti u tiddikjara illi l-Awtorità dwar it-Trasport ta' Malta hija effettivament leġittima kontra-dittriċi fl-azzjoni odjerna;

»g. tilqa' t-tielet (3) eċċezzjoni sollevata mill-konvenuti u tiddikjara illi f'dan il-każ ma jirriżultawx id-diskriminazzjoni, illegalità jew abbuż allegati mill-atturi;

»h. tilqa' d-disa' (9) eċċezzjoni sollevata mill-konvenuti peress illi ma tirriżultax diskriminazzjoni *ai termini* tal-artikolu 14 tal-Konvenzjoni Ewropea għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali (għalkemm ma jirriżultax min-nota ta' sottomissjonijiet tal-atturi illi huma qegħdin jibbażaw l-azzjoni tagħhom fuq il-Konvenzjoni Ewropea);

»i. tiċħad l-ewwel (1) talba peres illi ma tirriżultax id-diskriminazzjoni kontemplata fl-artikolu 45 tal-Kostituzzjoni ta' Malta; u

»j. tiċħad it-tieni (2) talba;

»k. tordna ulterjorment illi l-ispejjeż tal-ewwel (1) u t-tieni (2) eċċezz-jonijiet sollevati mill-konvenuti jiġu inkorsi mill-istess konvenuti f'ishma ugwali bejniethom, filwaqt illi l-ispejjeż rimanenti jiġu sopportati esklussivament mill-atturi.

»Ikkonsidrat;

»Din hija azzjoni li tirrigwarda allegata diskriminazzjoni sofferta minħabba l-iskema għall-parkeġġ riservat għar-residenzi tal-lokalità, permezz ta' liema r-rikorrenti qegħdin jattakkaw il-provvedimenti tal-Avviżi Legali 293 tal-2001 u 200 tal-2009 li jippremettu li huma diskriminatorji.

»Din il-qorti kienet tkun kompetenti sabiex tiddisponi mill-kawża odjerna u tiddeċiedi fuq id-diskriminazzjoni allegatament sofferta mir-rikorrenti, li kieku kienet tista' tipprovdi skont il-liġi ordinarja rimedju xieraq u adegwat għal leżjoni allegata. Però, kif jidher min-nota ta' sottomissjonijiet tar-rikorrenti, huma qed jibbażaw l-azzjoni tagħhom fuq il-Kostituzzjoni ta' Malta. Għalhekk ir-rimedju li qed ifittxu r-rikorrenti m'huwiex wieħed li jista' jiġi provdut taħt il-liġi ordinarja, iżda biss taħt il-Kostituzzjoni. Konsegwentement, il-qorti taqbel perfett-ament mal-konklużjoni tal-perit legali illi din il-qorti, *qua* qorti ordinarja, m'hijiex kompetenti sabiex tiddisponi mill-azzjoni kif imposta mir-rikorrenti.

»Però, il-qorti tqis illi ma jkunx għaqli li sempliċiment tiddikjara ruħha inkompetenti, meta tista' minflok, mingħajr ma toħloq l-ebda preġudizzju għal partijiet, tikkonverti ruħha f'sede kostituzzjonali, sabiex b'hekk tkun kompetenti illi tiddisponi mill-azzjoni odjerna. Il-qrati tagħna dejjem kienu tal-opinjoni illi l-formaliżmu eċċessiv għandu jiġi evitat, għall-ekonomija tal-ġudizzju u sabiex jiġu evitati spejjeż żejda għall-partijiet.

»Għalhekk, il-qorti kkonvertiet ruħha f'qorti ta' sede kostituzzjonali, sabiex tkun f'qagħda illi tiddisponi minn din l-azzjoni.

»Ikkonsidrat;

»Fin-nota ta' sottomissjonijiet tagħhom, l-intimati jargumentaw illi d-diskriminazzjoni tista' sseħħ biss fl-ambitu ta' trattament differenti mogħti lill-persuna a bażi tar-razza, post ta' oriġini, opinjonijiet politiċi, kulur, fidi jew sess. Huwa minnu illi dawn huma l-*protected grounds* skont il-Kostituzzjoni ta' Malta. Però, l-artikolu 14 tal-Konvenzjoni dwar id-Drittijiet tal-Bniedem jipprovdi lista li m'hijiex eżawrijenti kif jidher mid-diċitura tal-artikolu stess:

> »"The enjoyment of the rights and freedoms set forth in this Convention shall be secured without discrimination on any ground such as sex, race, colour, language, religion, political or other opinion, national or social origin, association with a national minority, property, birth or other status."

»Filfatt, dan l-artikolu ġie użat sabiex jipproteġġi individwi minn dis-kriminazzjoni a bażi tal-orjentazzjoni sesswali tagħhom, f'sitwazzjoni ta' *gender reassignment* wara intervent kirurgiku u f'każ ta' persuni imwielda barra miż-żwieġ. Ġie ritenut filfatt illi:

> »"[i]ndeed, any criterion of differentiation may be potentially examined under Article 14 ECHR, whether or not it has traditionally been listed among the prohibited forms of discrimination in international human rights law... ... ...

»Barra minn hekk, skont l-*Explanatory Report to Protocol No. 12 to the ECHR*, a par. 20:

>»“expressly including certain additional non-discrimination grounds (for example, physical or mental disability, sexual orientation or age) [appeared to the drafters of the Protocol as] unnecessary from a legal point of view since the list of non-discrimination grounds is not exhaustive, and because inclusion of any particular additional ground might give rise to unwarranted *a contrario* interpretations as regards discrimination based on grounds not so included.”

»Għalhekk huwa ċar illi huwa legalment permissibbli għar-rikorrenti illi jressqu dan l-ilment ta’ diskriminazzjoni, anke jekk il-bażi ta’ diskriminazzjoni allegata minnhom m’hijiex espressament inkluża fil-lista relevanti.

»Ikkonsidrat;

»Fil-każ odjern ir-rikorrenti ibbażaw il-każ tagħhom biss fuq l-allegata diskriminazzjoni. Però, l-artikoli li jiggarantixxu protezzjoni kontra d-diskriminazzjoni ma jistgħux jiġu applikati independentement għaliex m’għandhomx eżistenza awtonoma, iżda jistgħu biss jiġu applikati in konnessjoni ta’ dritt fondamentali ieħor protett mill-Konvenzjoni Ewropea waqt li fis-sostanza ma rriżulta ebda trattament differenzjali inġustifikat, kif kontemplat fl-artikolu 45 tal-Kostituzzjoni ta’ Malta.

»… … …

»Il-qorti tikkondividi l-konklużjonijiet raġġunti mill-perit legali, taddottahom u tagħmilhom tagħha u ma jirriżulta ebda raġuni impellenti li tikkonvinċi lil din il-qorti titbiegħed mir-riżultanzi raġġunti.«

9. L-atturi appellaw mis-sentenza appellata b’rikors tat-23 ta’ Mejju 2016 li għalih il-Prim Ministru u l-Ministru għall-Infrastruttura, Trasport u Komunikazzjoni wieġbu fis-6 ta’ Ġunju 2016 u l-Awtorità għat-Trasport f’Malta fl-14 ta’ Ġunju 2016.

10. Fl-ewwel aggravju tagħhom l-atturi appellanti jgħidu illi s-sentenza appellata ma tiswiex għax l-ewwel qorti minjeddha iddeċidiet li tikkonverti ruħha f’qorti b’kompetenza kostituzzjonali taħt tal-art. 46 tal-Kostituzzjoni ta’ Malta [“il-Kostituzzjoni”] u għamlet hekk mingħajr ma tat lill-partijiet opportunità sabiex jagħmlu s-sottomissjonijiet tagħhom dwar dan kif ukoll dwar il-mertu tal-każ. L-atturi jgħidu illi l-ewwel qorti ma setgħetx timxi fit-termini tal-art. 46(3) tal-Kostituzzjoni meta ħadd mill-partijiet ma qanqal quddiemha kwistjoni bħal dik

imsemmija f'dik id-disposizzjoni. Igħidu wkoll illi l-Avukat Ġenerali, llum l-Avukat tal-Istat, kien imissu sar parti fil-kawża kif isir meta jkun hemm riferenza kostituzzjonali. Ifissru dan l-ewwel aggravju tagħhom hekk:

»Illi l-*modus operandi* tal-ewwel onorabbli qorti huwa, bir-rispett kollu, irritwali, żbaljat u sbalorditiv, u jagħti lok għal nullità tas-sentenza, u dan għal diversi raġunijiet: (A) Fl-ewwel lok, il-kawża ġiet ippreżentata fil-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili bħala kawża ċivili. Jekk l-ewwel qorti ħasset il-ħtieġa li tikkonverti ruħha fil-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili (Ġurisdizzjoni Kostituzzjonali) *ai termini* ta' l-artikolu 46 tal-Kostituzzjoni ta' Malta, hija kellha qabel xejn tisma' lill-partijiet fil-kawża sabiex tara x'għandhom xi jgħidu fuq hekk, u tisma' r-raġunijiet li jwassluhom biex ma jaqblux. (B) Fit-tieni lok, il-ġurisdizzjoni kostituzzjonali – separata u distinta mill-ġurisdizzjoni ċivili – li ġiet assunta unilateralment mill-ewwel qorti, kienet tirrikjedi minnha li tisma' lill-partijiet fil-kawża dwar il-meritu tal-kwistjoni kostituzzjonali mqanqla mill-qorti nfisha: *the right to be heard*.

»Għalkemm l-artikolu 46 tal-Kostituzzjoni jgħid illi Prim'Awla tal-Qorti Ċivili għandha s-setgħa li tikkonverti ruħha għal Prim'Awla tal-Qorti Ċivili (Ġurisdizzjoni Kostituzzjonali), dan mhux pass li seta' jiġi meħud minnha –

»(i) unilateralment u arbitrarjament,

»(ii) minnufih qabel il-qari tas-sentenza,

»(iii) mingħajr ma tisma' lill-partijiet fil-kawża ċivili.

»Biżżejjed jingħad li l-atturi għamlu kawża ċivili u ħarġu 'l barra mill-qorti b'sentenza mogħtija mill-qorti ta' ġurisdizzjoni kostituzzjonali bla djalogu bejn il-qorti u l-partijiet fil-kawża. Ħadd mill-partijiet ma kien qanqal kwistjoni kostituzzjonali jew talab lill-qorti li taġixxi skont l-artikolu 46(3) tal-Kostituzzjoni; l-ewwel qorti għamlet hekk minn jeddha. Iżda jekk quddiemha ma tqanqlet l-ebda kwistjoni kostituzzjonali, l-ewwel qorti ma setgħetx taġixxi *ai termini* tal-artikolu 46(3) tal-Kostituzzjoni kif fil-fatt għamlet. Fil-fatt, l-ewwel qort fl-ebda ħin ma ddikjarat espressament illi ma kkunsidratx il-kwistjoni "sempliċment frivola u vessatorja", u minflok għaddiet biex tikkonverti ruħha f'qorti differenti ħabta u sabta. Jekk il-kwistjoni kienet verament ta' ostakolu għal biex dik il-qorti tkun tista' tipproċedi 'l quddiem biex tiddeċiedi l-vertenza bejn il-partijiet, iktar u iktar kellha tismagħhom qabel ma tiddeċiedi li tirriferi xi kwistjoni minn qorti għall-oħra. Minn dan kollu m'għamlet xejn, u l-Avukat Ġenerali lanqas biss sar parti fil-proċeduri, kif isir kull meta jkun hemm riferenza kostituzzjonali. L-appellanti jsostnu li riferenza kostituzzjonali ta' din ix-xorta hija irrita u nulla, u s-sentenza mogħtija b'riżultat dirett ta' tali riferenza hija wkoll, konsegwentement, irrita u nulla.

»Barra minn hekk, is-smigħ tal-partijiet mhix sempliċi formalità, iżda hija l-essenza tal-ġustizzja ... … …

»... … …

»… … … L-ewwel onorabbli qorti la tat opportunità, wisq inqas opportunità xierqa, qabel ma għaddiet biex tikkonverti ruħha f'qorti ta' ġurisdizzjoni kostituzzjonali, u – agħar minn hekk – biex tagħti s-sentenza tagħha *there and then*.

»B'hekk, l-Avukat Ġenerali lanqas sar parti fil-kawża, kif isir ritwalment meta jkun hemm referenza kostituzzjonali. F'dan ir-rigward, insibu din ir-rimarka magħmula mill-onorabbli Qorti Kostituzzjonali fil-kawża *Bank of Valletta p.l.c. v.* Joseph Attard *et*, sentenza tad-19 ta' Frar 2008 (Appell Numru 65/2006):

> »"Din il-qorti anqas ma tista' tifhem kif il-Prim'Awla l-ewwel iddeċidiet l-eċċezzjonijiet sollevati mill-kerrej, u wara ordnat li jiġi notifikat l-Avukat Ġenerali biex, jekk dan jidhirlu li għandu jagħmel hekk, jintervjeni *in statu et terminis*. *Trattandosi* ta' kwistjoni jekk liġi partikolari hix leżiva tad-drittijiet fondamentali tas-sidien, l-Avukat Ġenerali kellu jew jiġi kjamat in kawża fil-bidu tal-proċeduri quddiem il-Prim'Awla jew għall-anqas jiġi notifikat bir-referenza mill-bidu nett, u *cioè* mal-udjenza tal-11 ta' Jannar 2007 u fi kwalunkwe każ qabel ma l-Prim'Awla għaddiet biex tiddeċiedi dwar l-eċċezzjonijiet imqajma mill-*Bank of Valletta* bin-nota tad-29 ta' Jannar 2007.
>
> »"Għall-motivi premessi din il-qorti tilqa' l-appell interpost mis-soċjetà *Bank of Valletta p.l.c.*, tħassar u tirrevoka s-sentenza tal-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili tat-28 ta' Ġunju 2007, tqiegħed lill-partijiet fil-posizzjoni li kienu fiha minnufih wara li l-imsemmi bank issolleva (quddiem il-bord) l-eċċezzjoni tal-ġudikat fl-udjenza tat-12 ta' Ottubru 2006 u tibgħat l-atti lura lill-Bord li Jirregola l-Kera għall-Gżejjer ta' Għawdex u Kemmuna sabiex, wara li tiġi deċiża din l-eċċezzjoni u jekk ikun il-każ, l-imsemmi bord jipproċedi skond il-liġi. L-ispejjeż inkorsi quddiem il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili u quddiem din il-qorti (il-Qorti Kostituzzjonali) għandhom jitħallsu kollha mill-appellati solidalment bejniethom."

»Għaldaqstant, is-sentenza mogħtija mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili (Ġurisdizzjoni Kostituzzjonali) ma tistax treġġi għax hija irrita u nulla u għalhekk għandha tiġi mħassra.«

11. Jingħad qabel xejn illi meta, *a contrario sensu* taħt l-art. 46(3) tal-Kostituzzjoni, il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili tiddeċiedi kwistjoni dwar il-ksur ta' drittijiet fondamentali li tqum waqt proċeduri quddiemha, dik il-qorti ma "tikkonvertix ruħha" f'qorti oħra iżda tinqeda bil-ġuris-dizzjoni oriġinali tagħha li tqis kwistjoni bħal dik u tiddeċiedi dwarha. Iżda tibqa' l-istess qorti: ma hemmx Prim'Awla tal-Qorti Ċivili (Ġurisdizzjoni Ordinarja) u Prim'Awla tal-Qorti Ċivili (Ġurisdizzjoni Kostituzzjonali).

12. Barra minn hekk, l-art. 46(3) ma jirregolax kwistjoni li tkun, mill-bidunett, dwar ksur ta' drittijiet fondamentali, kif fehmitha l-ewwel qorti, iżda biss kwistjoni dwar drittijiet fondamentali li "tqum" fi proċeduri ċivili pendenti quddiemha.

13. Li ġara iżda hu li l-ewwel qorti sabet quddiemha kawża mibdija b'rikors maħluf li fih intalbet dikjarazzjoni ta' nullità ta' leġislazzjoni sussidjarja, fil-fehma tal-atturi diskriminatorja, magħmula bis-saħħa ta' leġislazzjoni ewlenija li, għalkemm tagħti s-setgħa li ssir leġislazzjoni sussidjarja taħtha, ma tagħtix setgħa li ssir leġislazzjoni sussidjarja diskriminatorja. Ir-rikors fil-fatt igħid hekk:

> »… għalkemm l-imsemmija Regolamenti jindikaw li ġew magħmula "Bis-saħħa tas-setgħat mogħtija bl-artikoli 33(*d*) u 72 tal-Att dwar Kunsilli Lokali u tal-artikolu 54 tal-Ordinanza dwar ir-Regolament tat-Traffiku", l-ebda waħda minn dawn id-disposizzjonijiet tal-liġi ma tagħti s-setgħa lill-awtoritajiet konvenuti li jiddiskriminaw ma' u jippenalizzaw b'ammont monetarju lil dawk ikkunsidrati mhux residenti, filwaqt li jagħtu trattament preferenzjali lil dawk identifikati bħala residenti.«

14. L-artt. 33(1)(*d*) u 72 tal-Att dwar Kunsilli Lokali[2] ["Kap. 363"] fiż-żmien relevanti kienu jgħidu hekk:

> »**33.** (1) Bla ħsara għas-subartikolu (2) ta' dan l-artikolu u għad-disposizzjonijiet ta' kull liġi oħra li tkun isseħħ fiż-żmien, il-funzjonijiet ta' kull Kunsill Lokali jkunu:
>
> »… … …
>
> »(*d*) li jipprovdi u jżomm fi stat tajjeb sinjali tat-toroq u marki tat-toroq xierqa, skond livelli nazzjonali u internazzjonali, li jinstalla u jżomm funzjonali *bus shelters* skond *standards* u speċifikazzjonijiet stipulati mill-awtorità tat-trasport kompetenti, li jistabbilixxi u jżomm fi stat tajjeb postijiet għal nies bil-mixi u għall-ipparkeġġjar u biex jipprovdi għall-ħarsien tat-tfal tal-iskola qrib l-iskejjel;«
>
> »**72.** (1) Bla ħsara għal kull setgħa li jagħmel regolamenti mogħtija lilu b'dan l-Att, il-Ministru jista' jagħmel regolamenti li ma jkunux inkon-

---

2 Illum l-Att dwar Gvern Lokali.

sistenti jew kontra dan l-Att, b'mod ġenerali sabiex jitwettqu id-disposizzjonijiet ta' dan l-Att.«

15. L-art. 54(1) tal-Ordinanza dwar ir-Regolament tat-Traffiku ["Kap. 65"] jgħid hekk:

»**54.** (1) Il-Ministru jista', wara konsultazzjoni mal-Awtorità, jagħmel regolamenti dwar it-traffiku fit-triq u t-trasport ta' persuni jew il-ġarr ta' oġġetti.«

16. Ir-rikors maħluf irid dikjarazzjoni li dawn id-disposizzjonijiet ma jagħtux is-setgħa li jsiru r-Regolamenti impunjati; fir-rikors maħluf ma jissemmiex ksur tal-Kostituzzjoni. Il-Kostituzzjoni l-ewwel li ssemmiet kien fl-eċċezzjonijiet: il-konvenuti, wara li qalu, fir-raba' eċċezzjoni, illi t-talbiet "kif intavolati … huma pjuttost vagi", ressqu eċċezzjonijiet dwar l-art. 469A tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili, l-art. 14 tal-Konvenzjoni Ewropea għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali, u dwar l-art. 45 tal-Kostituzzjoni biex jilqgħu għall-possibilità li t-talbiet "vagi" kienu msejsa fuq xi waħda minn dawk id-disposizzjonijiet. Il-qorti mbagħad fl-14 ta' Jannar 2010 tat lill-atturi żmien ħmistax biex "jindikaw l-artikoli tal-liġi li a bażi tagħhom qed issir din l-azzjoni, u l-atturi b'nota preżentata fil-25 ta' April 2013[3] – kemmxejn wara li għadda ż-żmien mogħti mill-ewwel qorti – wara li tennew illi d-disposizzjonijiet tal-Kap. 363 u tal-Kap. 65 ma jagħtux is-setgħa li jinħarġu r-Regolamenti impunjati, qalu wkoll illi "ikun utli li ssir riferenza għall-prinċipji li jirregolaw dina l-matarja ta' diskriminazzjonji", fosthom l-art. 45 tal-Kostituzzjoni.

3 *Fol.* 16 tal-proċess tal-ewwel qorti.

17. Kien għalhekk f'dak il-waqt, waqt is-smigħ tal-proċeduti ċivili, illi "qamet" kwistjoni dwar drittijiet fundamentali, li l-ewwel qorti xorta kellha s-setgħa tqisha bis-saħħa ta' dak li jgħid, *contrario sensu*, l-art. 46(3) tal-Kostituzzjoni. L-ewwel qorti mbagħad iddeċidiet dwar dik il-kwistjoni meta tat is-sentenza appellata, għalkemm ma qisitx ukoll espressament il-kwistjoni oriġinali li kellha quddiemha, *viz.* jekk il-liġi ewlenija li taħtha saru r-Regolamenti impunjati kinitx tagħti s-setgħa li jsiru dawk ir-Regolamenti. Dik il-kwistjoni verament għadha pendenti għax jista' jkun illi leġislazzjoni sussidjarja, għalkemm mhux inkompatibbli mal-Kostituzzjoni, xorta tkun *ultra vires* tal-liġi ewlenija li taħtha tkun saret.

18. Is-sentenza tal-ewwel qorti iżda – essenzjalment sentenza li iddeċidiet kwistjoni dwar drittijiet fondamentali li qamet waqt pro-ċeduri ċivili mibdija b'rikors maħluf – tintlaqat bl-art. 34 tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili:

> »**34.** Ħlief meta jkun hemm provdut mod ieħor f'dan il-Kodiċi jew f'kull liġi oħra, mis-sentenzi tal-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili jista' jsir appell lill-Qorti tal-Appell:
>
> »Iżda fil-każijiet fejn kawża li tkun inbdiet permezz ta' rikors ġuramentat, u fejn ebda deċiżjoni espliċita ma tkun intalbet u ngħatat dwar l-interpretazzjoni tal-Kostituzzjoni skont l-artikolu 95(2)(*d*) tal-imsemmija Kostituzzjoni, tkun ġiet deċiża mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili b'sentenza li fiha jkunu ġew diskussi u deċiżi punti ta' liġi dwar drittijiet fondamentali tal-bniedem jew referenzi għall-Kostituzzjoni bħala parti mill-meritu tal-kawża, il-Qorti tal-Appell għandha xorta waħda titqies li hija kompetenti u li għandha ġurisdizzjoni biex tiddeċiedi appell minn tali sentenza tal-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili.«

19. Is-sentenza appellata ngħatat bis-saħħa tal-art. 46 tal-Kostituzzjoni u għalhekk ma hijiex deċiżjoni li tissemma fl-art. 95(2)(*d*) tal-Kostituzz-

joni[4]. Dan ifisser illi l-appell sar ħażin quddiem din il-qorti, u kellu jsir quddiem il-Qorti tal-Appell.

20. Il-qorti għalhekk wara li rat l-art. 741(*b*) tal-Kodiċi ta’ Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili tordna li l-atti jintbagħtu quddiem il-Qorti tal-Appell sabiex l-appell jinstema’ quddiem dik il-qorti.

21. Dwar l-ispejjeż ikun hemm deċiżjoni fis-sentenza finali.

Mark Chetcuti Prim Imħallef	Giannino Caruana Demajo Imħallef	Anthony Ellul Imħallef

Deputat Reġistratur
gr

[4] »appelli minn deċiżjonijiet ta’ xi qorti ta’ ġurisdizzjoni oriġinali f’Malta fuq kwistjonijiet dwar interpretazzjoni ta’ din il-Kostituzzjoni li ma jkunux 0dawk li jistgħu jaqgħu taħt l-artikolu 46 ta’ din il-Kostituzzjoni.«